

פרק במה מדליקין

מתוך מסכת שבת

לעילוי נשמת
חללי מלחמת חרבות ברזל

פרק שני

פרק זה עוסק בדיני הדלקת הנר: באיזו פתילה מדליקים ובאיזו אין מדליקים, באיזה שמן מדליקים ובאיזה אין מדליקים.

מפני חשיבותו וכדי לדעת את הלכות הדלקת הנר, נהגו ברוב קהילות ישראל לקרוא פרק זה בכל ערב שבת לפני תפילת ערבית (סידור רב עמרם גאון). יש שמדליקים שני נרות, אחד כנגד שמור ואחד כנגד זכור, ויש שמוסיפים עוד נרות (שולחן ערוך רסג, א).

נר שבת שדיברו עליו חכמים הוא כלי חרס שבתוכו שמן וממנו יוצאת פתילה, ובדרך כלל בכלים אלו האור דלק במשך כ-3 שעות, זמן המספיק לתפילה ולסעודה אחרי כניסת השבת.

א במה מדליקין ובמה אין מדליקין?

אין מדליקין -
לא בלֶכֶשׁ, ולא בַּחֶסֶן, ולא בַּכֶּלֶךְ,
ולא בַּפְתִּילֵת הָאֵידֶן, ולא בַּפְתִּילֵת הַמִּדְבָּר,
ולא בִּירוּקָה שְׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם,
ולא בַּזֶּפֶת, ולא בַּשְּׁעוּה,
ולא בַּשָּׁמֶן קִיק, ולא בַּשָּׁמֶן שְׂרָפָה,
ולא בַּאֲלִיָּה, ולא בַּחֲלָב.
נחום המדי אומר:
מדליקין בַּחֲלָב מִבָּשֵׁל,
וחכמים אומרים:
אֶחָד מִבָּשֵׁל אֶחָד שְׂאִינוֹ מִבָּשֵׁל -
אין מדליקין בו.

רבי עובדיה מברטנורה

ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהם, מה טעם?
מפני שהאור מסכסכת בהם. כלומר, שאין האור נכנסת
תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ. ושמן שואמרו
חכמים אין מדליקין בהם - לפי שאין נמשכים אחר
הפתילה. ומתוך שאין הנר דולקת יפה - חוששין שמא
יטה השמן על פי הנר ונמצא מבעיר. אי נמי, שמא יניח
הנר ויצא ואנן קומא לו דנר של שבת חובה:
ולא בשמן שרפה. שמן של תרומה שנטמא. ואמאי
קרי ליה **שמן שרפה**? הואיל ולשרפה עומד, שהרי
אסור באכילה. וביזם טוב שחל להיות בערב שבת
עסקינן, שכשמודליק הנר מבעוד יום נמצא שורף שמן
טמא של תרומה ביום טוב, ואנן קומא לו: אין שורפין
קדשים ביום טוב דכתיב (שמות יב י): "והנותר ממנו עד
בקר באש תשרפו", ודרשינן קרא הכי: והנותר ממנו עד
בקר ראשון - עד בקר שני עמד ותשרפנו, שאין שורפים
הנותר ביום טוב. והוא הדין לכל שאר קדשים הטעונים

במה מדליקין נר של שבת. במה עושין פתילות
ושמנים להדליק: **לא בלֶכֶשׁ.** כמין צמר יש באור, בין
הקלפה לעץ, וקרוי **לֶכֶשׁ בַּחֶסֶן**. פשתן שאינו מנפץ:
בַּכֶּלֶךְ. פסלת של משי: **בַּפְתִּילֵת הָאֵידֶן.** כמין צמר
יש בערבה, בין הקלפה לעץ: **בַּפְתִּילֵת הַמִּדְבָּר.**
עלי עשב ארץ שגדלין אותם ומדליקין בהן: **בִּירוּקָה**
שְׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם. כמין צמר שגדל בדפני הספינה
ששהתה וזמן מרובה במים.
עד כאן - פסול פתילות, מכאן ואילך - פסול שמנים:
לא בזפת ולא בשעוה. שלא יתן זפת נמס ושעוה
נתכת בנר במקום שמן וידליק. אבל לעשות כמין
פתילה ארבה שרגילין לעשות משעוה - שרי: **ולא**
בַּשָּׁמֶן קִיק. שמן היוצא מגרעינים שבתוך הצמר גפן,
שקורין קוטרין. ויש מפרשים: "קיקיון דיונה", והוא עשב
שעליו גדולים, ונקרא בערבי כרוע, והשמן היוצא ממנו
עב ביותר.

משניות
משנה נאה בחנוכה

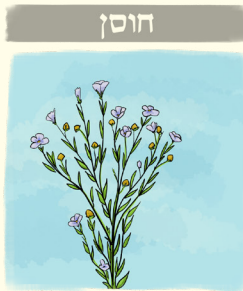
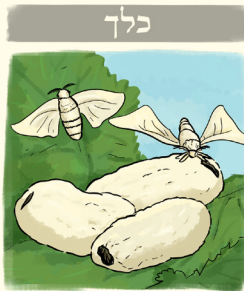

בְּחֶלֶב מִבְּשֵׁל כִּשְׁמַעְרֵב בּו שֶׁמֶן כֹּל שֶׁהוּא, וְחֵד אוֹסֵר
אֶפְלוּ עַל יְדֵי תַעֲרֹת שֶׁמֶן, וְלֹא נִתְּפֵר לְחֻכְמֵי הַתְּלַמּוּד
(גמרא שבת כד, ב) מִי מְשַׁנֵּהֶם הָאוֹסֵר וּמִי הַמֵּתִיר.
וְהִלְכָה פְּחָכְמִים:

שָׁרְפָה: וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֶחָד מִבְּשֵׁל וְאֶחָד
שֶׁאִינוּ מִבְּשֵׁל - אֵין מִדְּלִיקִין בּו. וְתֵנָּה קָמָא נָמִי
אָמַר וְלֹא בְּחֶלֶב - כֹּל חֶלֶב בְּמִשְׁמַעְרֵב? אֵלֹא אֶכָּא בֵּין
חֻכְמִים לְתֵנָּה קָמָא, דְּחֵד מִנְהוּ סָבַר דְּשָׂרִי לְהַדְלִיק

חכמים תיקנו להדליק נרות שבת מעט קודם לכניסת השבת, כדי שיהיה אור
בבתים בזמן סעודת השבת (ראה במבוא לפרק). במשנה זו מבואר באילו שמנים
ופתילות אין להדליק נרות שבת, כיוון שהאש אינה נאחזת יפה בפתילות אלו
ושמנים אלו אינם נשאבים היטב בפתילה, ונמצא שאור הנר יהיה חלש בשעה
הסעודה ולא ישבו לאכול את סעודת השבת.

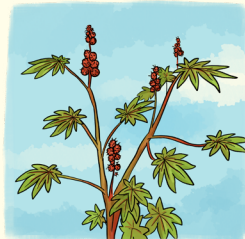
במה, באלו שמנים ופתילות, מדליקין נר שבת ובמה אין מדליקין?
תחילה נמנו הפתילות שאין מדליקים בהן.

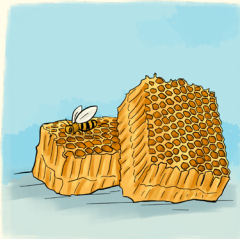
אין מדליקין - לא בְּלֶבֶשׁ, סיבים הנראים כצמר הנמצאים בין הקליפה לעצה של עצים
דוגמת האורן והארז, ויש שפירשו שהכוונה למחטים של האורן, וְלֹא בְּחֹסֶן, פשתן שעבר
תהליך דִּיש אך לא נופץ, וְלֹא בְּכֶלֶךְ, פסולת של פקעיות משי, וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאֵידָן, שערות
הזרעים או סיבים אחרים של הערבה, וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמִּדְבָּר, פתילה מעלי הסרפד, וְלֹא
בִּירוֹקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם, אצות חוטיות המצויות בחופי הים ובדופני ספינות - בפתילות

אלו האש אינה נאחזת היטב והבית יהיה חשוק, ויש חשש שיטה את הנר או שיאכל בחושך ובכך יתבטל ממנו עונג שבת.
מכאן נמנו השמנים שאין מדליקים בהם.

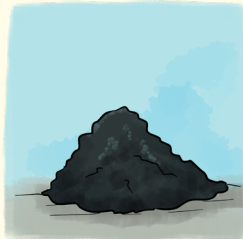
שמן קיק

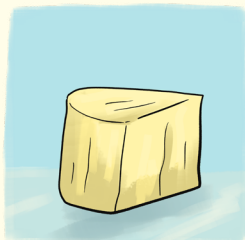
שעוה

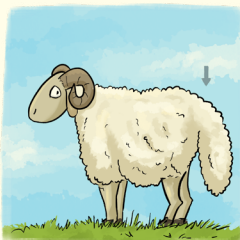
זפת

חלב

אליה

שמן שרפה

וְלֹא בִזְזָת, אֲסַפְלֵט נוֹזֵלִי, וְלֹא בְשֵׁעוּה, דוֹגַנ מוֹמָס (אך בנרות שעווה יצוקה, כמו שנוהגים בימינו, מותר), **וְלֹא בְשֵׁמֶן קִיק, שֶׁמֶן הַמוֹפֵק מִצִּמְחַת הַקִּיקִיּוֹן, וְלֹא בְשֵׁמֶן שְׂרָפָה, שֶׁמֶן תְּרוּמָה טְמֵאָה, וְהוּא אֲסוּר בִּאֲכִילָה** אך מותר ליהנות ממנו כחומר בערה, **וְלֹא בְּאֵלִיָּה, שוֹמֵן מִזֵּנֶב הַכֶּבֶשׂ, וְלֹא בְּחֵלֶב, תֹּאֵי שוֹמֵן הַמִּכְסִּים אֶת הָאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַבְּהֵמָה** – שמנים אלו אינם נשאבים היטב בפתילה והאור יהיה חלש. ויש שאמרו שהוא הדין לכל שומן של הבהמה (ר' עקיבא איגר). שמן שריפה אסור מפני שאין שורפים תרומה וקודשים בשבת ויום טוב, מפני החשש שירצה למהר את שריפתם ויבוא להטות את הנר (וראה גמרא כג, ב, וירושלמי ב, א).

נְחוּם הַמְּדִי אוֹמֵר: מְדִלְקִין בְּחֵלֶב מְבָשֵׁל, אֵךְ בַּחֲלָב שְׂאִינו מְבוּשֵׁל אין מדליקים.

וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד מְבָשֵׁל אֶחָד שְׂאִינו מְבָשֵׁל – אֵין מְדִלְקִין בּוּ, בַּגְמָרָא (כד, ב) אמרו שדעת חכמים שווה לדעת תנא קמא, אלא שנחלקו אם מותר להדליק שמן המעורב בחלב מבושל (השמן מונע את הקרישה של החלב), ולא ידוע מי התיר ומי אסר.

ב אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב.

רבי ישמעאל אומר:
אין מדליקין בעטרן,
מפני כבוד השבת.
וחכמים מתירין בכל השמנים:
בשמן שמשמיין, בשמן אגוזים, בשמן צנונות,
בשמן דגים, בשמן פקועות,
בעטרן ובנפט.
רבי טרפון אומר:
אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד.

רבי עובדיה מברטנורה

אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב. טעמא דמתניתין דלעיל קאמר, מה טעם תנן **"ולא בשמן שרפה"**? לפי שאין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב, שאין שורפין קדשים ביום טוב. **אין מדליקין בעטרן.** פסלת של זפת, וריחו רע ביותר, ומיהו נמשך אחר הפתילה יותר מן הזפת, מפני שהוא רך. הלכך, אלמלא מפני כבוד שבת – היו מדליקין בו: **שמשמיין.** כך שמו בערבי, והוא זרע דק מתוק, ובארץ ישראל ממנו הרבה: **שמן צנונות.** שמן היצא מזרע צנון טעמא וריחו רע. והלכה פהכמים, שמדליקין בכל השמנים, חוץ מאותן הפסולות שנמנו לעיל במתניתין, וחוץ משמן אפרסמון ונפט לבן, שכל אחד משני אלו השמנים הוא עץ ושוחרף, וחשינן שמא יניחנו ויצא. ועוד יש טעם אחר לאסור בשמן אפרסמון, גזירה שמה יסתפק ממנו מפני חשיבותו, וקומא לן (ביצה כב, א): "הנותן שמן בנר – חייב משום מבעיר, והמסתפק ממנו – חייב משום מכבה".

גם משנה זו דנה בשמנים הכשרים להדלקת נרות שבת ויום טוב.

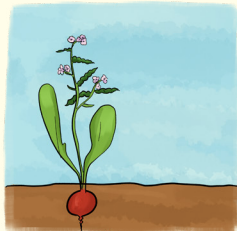
אין מדליקין בשמן שרפה, שמן תרומה טמאה, **ביום טוב,** מפני ששמן זה מיועד לשריפה בלבד, ואין שורפים תרומה וקודשים ביום טוב מפני שאין שורפים תרומה וקודשים בשבת ויום טוב, מפני החשש שירצה למהר את שריפתם ויבוא להטות את הנר (וראה גמרא כג, ב, וירושלמי ב, א).

רבי ישמעאל אומר: אין מדליקין בעטרן, פסולת של זפת, ויש שפירשו שהוא חומר שחור וצמיגי המופק מפסולות עצים, **מפני כבוד השבת,** שריחו רע והוא מוציא עשן ויש חשש שהאדם יצא מהבית.

דגים

צנונות

אגוזים

שומשמים

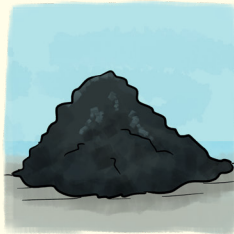
שמן זית

נפט

עטרן

פקועות

וחכמים מתירין בכל השמנים: בשמן שמשמים, שמן המופק מזרעי השומשום, בשמן אגוזים, שמן המופק מזרעי אגוזי מלך, בשמן צנונות, שמן המופק מזרעי הצנון, בשמן דגים, שמן המופק ממעי דגים, ויש מפרשים מאיברים אחרים של דג, ומותר להדליק בשמן זה על אף ריחו הרע. בשמן פקועות, שמן המופק מגרעיני אבטיח הפקועה, ויש שפירשו שהוא ממיני הדלעת או הקישוא, בעטרן ובנפט.

בגמרא (כו, א) אמרו שחכמים אסרו שני שמנים: שמן אפרסמון, שהוא מיוחד ויש חשש שייקח ממנו לסיכה ויעבור על איסור כיבוי, ונפט לבן, מפני שעפים ממנו ניצוצות ויש חשש שיישרף ביתו. ועליהם יש להוסיף את השמנים שנאסרו במשנה הקודמת.

רבי טרפון אומר: אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד, שהוא השמן המשובח ביותר להדלקה, ו"מצינו שחיבב הקדוש ברוך הוא שמן זית יותר מכל השמנים" (מדרש תנחומא פרשת בהעלותך). אך חכמים חלקו עליו כיוון ששמן זית לא היה מצוי בכל המקומות ובכל הזמנים. ואף שאין הלכה כרבי טרפון, רבים נהגו להדליק בשמן זית, שאורו צלול במיוחד. ובתוספתא (ב, ח) מובא שהיו כאלה ששמו גרגר מלח בשמן, ועשו כן כדי שהשמן יהיה צלול יותר ואורו יפה יותר ולמשך זמן ארוך יותר.

ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו.

אלא פשתן.
וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טמאת אהללים,
אלא פשתן.

פתיילת הבגד, שקפלה ולא הבתבה -
רבי אליעזר אומר:
טמאה, ואין מדליקין בה.
רבי עקיבא אומר:
טהורה, ומדליקין בה.

רבי עובדיה מברסנוורה

בטלה מתורת בגד, והיא כאלו אין בה שלש על שלש,
וכל פחות משלש על שלש - טהור מלטמא, לא בנגעים
ולא בטמאת מת.
ואין מדליקין בה. ביום טוב שחל להיות בערב שבת
עסקונו, דשיך ביה אסור מקצה, ואין מסיקין בשברי
כלים שנשברו בו ביום, דהוה להו נולד. אבל בכלים
מסיקין, דהא חוו לטלטול. ודכלי עלמא אית להו צריך
המדליק להדליק רב היוצא מן הפתילה חוץ לנר קדם
שסלק ידיו, הלכך טעמא דרבי אליעזר דאמר: **אין**
מדליקין בה קסבר קפולה לא בטלה מתורת כלי,
וכי אדליק בה פורתא פיון דשלש על שלש מצמצמות
היו - הוה ליה שבר כלי, דפחות משלש על שלש לאו
כלי הוא, וכי מדליק בידים להשלים רב היוצא - נמצא
שמדליק בשבר כלי שנשבר ביום טוב. דכי אמרינן
מסיקין בכלים, דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת. **ורבי**
עקיבא אומר: מדליקין בה, קסבר קפולה בטלה
מתורת כלי, מכי קפלה מערב יום טוב. דאין גודלין
פתילה ביום טוב, ונמצא שאין כאן שבר כלי שנשבר
ביום טוב, הלכך מדליקין בה. והלכה כרבי עקיבא:

כל היוצא מן העץ - אין מדליקין בו. לעשות
ממנו פתילה: **אלא פשתן.** דאקרי עץ, כדכתיב
(יהושע ב, ו): "ותתמנם בפשתי העץ", ואפלו הכי
מדליקין בפתילה שעושים ממנו. וקנבוס וצמר גפן - לאו
יוצאין מן העץ נגדו, אלא מיני ורע הן, הלכך מדליקין
בהן. ופשתן נמי מין ורע הוא, ולא אצטרך לרבויה אלא
משום דאקרי עץ, דכתיב: "ותתמנם בפשתי העץ". **אינו**
מטמא טמאת אהללים. אם עשה מהן אהל והמת
תחתיו - הוי כשאר בית, ואינו טעון הוצא וטבילה,
דאהל עצמו אינו מקבל טמאה, אלא כלים שתחתיו:
אלא פשתן. שהאהל עצמו טמא, כדכתיב (במדבר
יט, יח): "והזה על האהל", וילפינן "אהל", "אהל" ממשכן,
דכתיב ביה (שמות מ, יט): "ויפרש את האהל על
המשכן", ולא היה באהל משכן דבר יוצא מן העץ אלא
פשתן, כדכתיב (שם כו, א): "עשר וריעת שש משור:
שקפלה. בדרך שגודלין הפתילות: **הבתבה** על
השלבת, כדי שתהיה מורכת ותדליק יפה. ובבגד
שיש בו שלש אצבעות על שלש אצבעות מצמצמות
עסקונו: **טמאה היא.** דקפולה אינו מבטלה מתורת
בגד, הואיל ולא הבתבה - **טהורה היא.** דקפולה

משנה זו עוסקת בפתילת הפשתן ובפתילה העשויה מבגד.

כָּל הַיּוֹצֵא מִן קְלִיפַת הָעֵץ, כגון גומי הנעשה מעצים, ויש שפירשו שהכוונה לעץ עצמו, שכותשים אותו ומכינים ממנו פתילות, **אֵין מְדֻלֵּקִין בוֹ**, בפתילה שלו, שאינה דולקת היטב, **אֶלָּא פְּשֻׁתָּן**, גם הפשתן נקרא עץ (יהושע ב, ו). אפשר להדליק נר שבת בפתילה שמכינים מפשתן, כיוון שהיא מתרככת והאש נתפסת בה היטב (תפארת ישראל).

מתוך שהמשנה דיברה על דין ייחודי שיש בפשתן בעניין הדלקת הנר, היא הוסיפה דין ייחודי בפשתן בעניין טומאת אוהל, וכדי להבין דין זה יש להקדים הקדמה קצרה:

אדם שמת מטמא את מי שנוגע בו טומאה חמורה. התורה קבעה שגם מי שנמצא עמו באותו אוהל. והאוהל עצמו – אם הוא עשוי עץ, אבן או טיט – אינו טמא טומאת אוהל.

וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ מְטַמֵּא טְמֵאֵת אֱהָלִים, כלומר מה שתחת האוהל טמא טומאת מת, אך האוהל עצמו אינו טמא, **אֲלֵא פִּשְׁתָּן**, שאם הוא האהיל על מת הוא טמא, כבגד או עור שהאהילו, שאף הם טמאים באוהל. ודין ייחודי זה בפשתן נלמד מהמשכן.

המשנה דנה בחתיכת בגד שקיפל אותה לפתילה אך לא חרך את קצה הפתילה באש, מה דינה לגבי טומאה ולגבי הדלקת הנר בשבת.

פְּתִילַת הַבֶּגֶד, חתיכת בגד, שְׁקִפְלָה וְלֹא הִבְהִיבָהּ, שקיפל אותה והכין ממנה פתילים אך לא חרך אותה באש כדי שתידלק היטב – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: טְמֵאָה, כלומר מקבלת טומאת מת ונגעים, ואף שעשה מעשה וקיפל את הבגד, כיוון שיכול למתוח את הבגד והוא יחזור לגודלו המקורי, לא בטל מתורת בגד המקבל טומאה, וְאִין מְדַלֵּקִין בָּהּ, כיוון שהקיפול לא ביטל את הבגד מתורת כלי. בגמרא (כח, ב) הסבירו שמדובר בערב שבת שחל ביום טוב, וההדלקה מבטלת את הבגד מתורת כלי, ואסור להדליק ביום טוב בכלי שנשבר באותו היום.

רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, כיוון שהוא קיפל את הבגד, הוא בטל מלהיות כלי והרי הוא ככל פתילה, ולכן הפתילה **טְהוֹרָה** במת ובנגעים, **וּמְדַלֵּקִין בָּהּ** בערב שבת שחל ביום טוב, כיוון שכבר בטלה מתורת כלי מערב יום טוב.

ד לא יקב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן.

ויתננה על פי הנר,
בשביל שתהא מנטפת,
אפלו היא של חרס.
ורבי יהודה מתיר.
אבל אם חברה היוצר מתחלה – מתיר,
מפני שהוא כלי אחד.

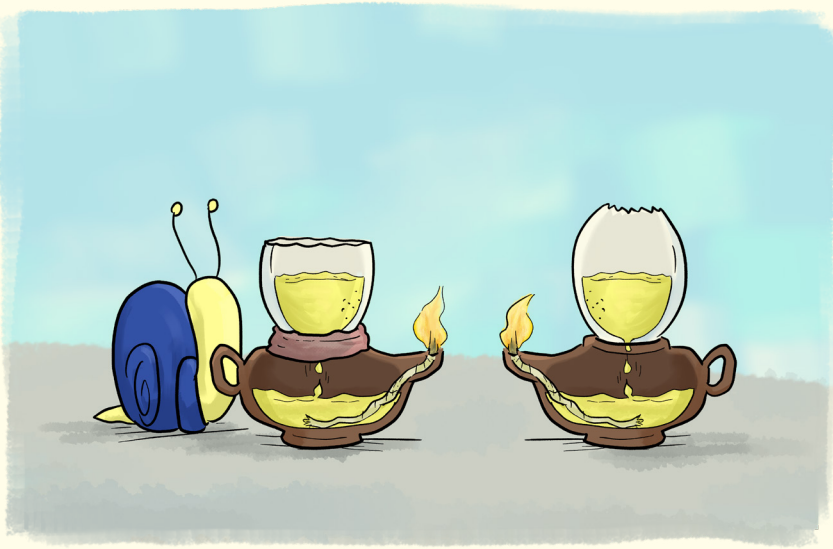
לא ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הנר,
ויתן ראש הפתילה בתוכה,
בשביל שתהא שואבת,
ורבי יהודה מתיר.

רבי עובדיה מברסנורה

פְּלוּגְתָא דְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבֵּנן בְּשׁוּפּוּרְתָּא שֶׁל בֵּיצָה, וּבְחָרִס, וּבְקַעְרָה. דְּאֵי אֲשֻׁמְעִין שְׁפּוּפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה – בְּהָא קֳאָמְרִי רַבֵּנן, דְּכִיּוֹן דְּלֹא מְאִיסָא אֶתִּי לְאִסְתַּפּוּקִי מִנָּה, אֲבָל שֶׁל חָרִס דְּמֵאִיס, אֵימָא מוֹדוּ לִיה לְרַבִּי יְהוּדָה. וְאֵי אֲשֻׁמְעִין שֶׁל חָרִס – בְּהָא קֳאָמְרִי רַבִּי יְהוּדָה, אֲבָל בְּהֵיא אֵימָא מוֹדָה לְהוּ לְרַבֵּנן. וְאֵי אֲשֻׁמְעִין הֵנִי תַרְתִּי – בְּהָא קֳאָמְרִי רַבִּי יְהוּדָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁפּוּפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וְהַחָרִס מְנַחִים בְּתוֹךְ חִלּוֹל הֵנִי לְמַעְלָה, וְלֹא מִפְּסִיק מִיַּדִּי בֵּין הֵנִי וּבֵינֵם, וְלֵיכָא לְמַטָּר שְׁמָא יִסְתַּפֵּק דְּבָדִיל מִנָּה, אֲבָל בְּקַעְרָה דְּמִפְּסָקָא, שְׁהָרִי אֲצֵל הֵנִי מְנַחֵת וְיֵשׁ כָּאֵן הַפֶּסֶק, וְלֵיכָא לְמִימַר גּוֹפִיָה הוּא, אֵימָא מוֹדָה דְּנִגְוָה. וְאֵי אֲשֻׁמְעִין בְּהֵיא – בְּהֵיא קֳאָמְרִי רַבֵּנן, אֲבָל בְּהֵנִי תַרְתִּי מוֹדוּ לְרַבִּי יְהוּדָה, צְרִיכָא. וְהִלְכָה פְּחָכְמִים:

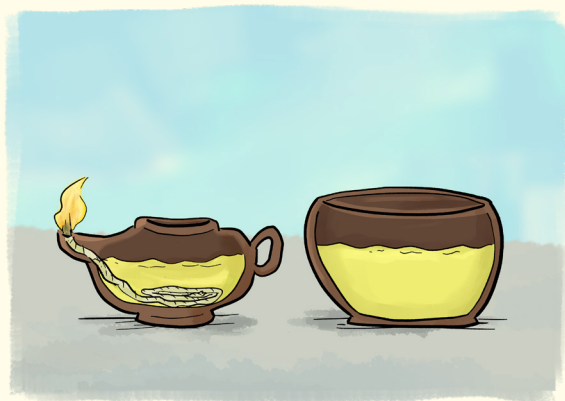
שְׁפּוּפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה. הַקְלָפָה הַקֶּשֶׁה הָעֲלִינָה שֶׁהַבֵּיצָה מְנַחֵת בְּתוֹכָהּ: **בְּשֶׁבִיל שֶׁתִּהְיֶה מְנַטֶּפֶת.** טָפָה טָפָה לְתוֹךְ הַנֵּר. וְטַעְמָא: גֹּרָה שְׁמָא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, וְכִיּוֹן שֶׁהַקַּעְרָה לֹנֶר – חֵיב מִשּׁוּם מִכְבָּה: **וְאֲפֹלוּ הִיא שֶׁל חָרִס.** דְּמֵאִיס, אֲפֹלוּ הִכִּי גִזְרִינן, שְׂכִינָן שְׁאִין הַפְּתִילָה הַדּוֹלָקֶת בְּתוֹךְ הַכִּלִּי שֵׁישׁ בּוֹ הַשֶּׁמֶן – אֶתִּי לְאִסְתַּפּוּקִי מִנָּה, סָבֵר אֵין כָּאֵן מִשּׁוּם מִכְבָּה: **וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר.** דְּלֹא גֹר דְּלֵמָּא אֶתִּי לְאִסְתַּפּוּקִי מִנָּה, שְׁהָרִי הוּא רֹאֵה הַשֶּׁמֶן נוֹטֵף עַל הַפְּתִילָה שֶׁתִּתְחַיֵּי: **אִם חֲבֵרָה הַיּוֹצֵר מִתְחִלָּה כו'.** וְהוּא הָדִין אִם חֲבֵרָה בַּעַל הַבֵּית בְּסִיד אוֹ בְּחֶרֶסִית מִעֶרֶב שֶׁבֶת לֵיכָא לְמִיחַשׁ, דְּמִשּׁוּם אֲסוּרָא דְּשֶׁבֶת בְּדִיל מִנָּה: **וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה** שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַצֵּד לְשֹׂאֵב הַשֶּׁמֶן וְנִמְשָׁךְ דֶּרֶךְ הַפְּתִילָה לְרֹאשׁ הַדּוֹלֵק. וְאֲשֻׁמְעִין מִתְּנִיתִין

משנה זו עוסקת בנרות שונים שכדי שידלקו לזמן רב יותר חיברו להם כלי נוסף שבו יש שמן, והמשנה מבארת מתי מותר ומתי אסור לעשות כן.

לֹא יִקַּב אָדָם שְׂפּוֹפֶרֶת, קְלִיפָה, שֶׁל בֵּיצָה וְיִמְלֵאנָה שֶׁמֶן, וְיִתְנֶנָּה עַל פִּי הָנֶר, מַעַל הַחוּר שֶׁמֶן מִמְּלֵאִים שֶׁמֶן בֶּנֶר, בְּשִׁבּוּל שֶׁתֵּהָא מְנַטֶּפֶת שֶׁמֶן טִיפָה אַחֵר טִיפָה לְתוֹךְ הָנֶר, כְּדֵי שֶׁלֶנֶר יִהְיֶה שֶׁמֶן נֹסֵף וְיִדְלוֹק זֶמֶן רַב. חֲכָמִים אֶסְרוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן מַחֲשָׁשׁ שְׂמָא יִיקַח מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּבִּיצָה כְּדֵי לְסוֹךְ אֶת עוּרוֹ, וּבִכְךָ יַעֲבֹר עַל אִסּוּר כִּיבוּי, אֲפִלּוּ הֵיא שֶׁל חֶרֶס, אֲפִילוּ אִם שֵׁם אֶת הַשֶּׁמֶן בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס מְלוּכָלֵךְ, וְלֹא בִּבִּיצָה נִקְיָה, וְלֹא סָבִיר שִׁיִּיקַח מִמֶּנּוּ שֶׁמֶן לְסוֹךְ אֶת הָעוֹר, חֲכָמִים גִּזְרוּ גַם בְּמִקְרָה כֹּזֶה. וְרַבֵּי יְהוּדָה מְתִיר, וְלֹא גִזְרָה שְׂמָא יִיקַח מִן הַשֶּׁמֶן.

אֲבָל אִם חֲפָרָה הֵיוּצָה, הָאוֹמֵן שֶׁהֵכִין אֶת הָנֶר, מִתְחַלֵּה, כְּשִׁיעַר אֶת הָנֶר הַדְּבִיק אֶת הַשְּׂפּוֹפֶרֶת בְּחוֹמֶר דְּבִיק וְקָבֹעַ – מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלִי אֶחָד.

לֹא יִמְלֵא אָדָם אֶת הַקְּעֵרָה שֶׁמֶן וַיִּתְּנָהּ בְּצֵד הַנֵּר, וַיִּתֵּן רֹאשׁ הַפִּתְיִלָּה בְּתוֹכָהּ, בְּתוֹךְ קֵעֶרֶת הַשֶּׁמֶן, בְּשִׁבְלִי שֶׁתְּהֵא שׁוֹאֶבֶת שֶׁמֶן לֵנֶר, מִחֹשֶׁשׁ שְׁמַא יִיקַח מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּקֵעֶרָה כְּדִי לִסוֹךְ אֶת עוֹרוֹ, וּבִכְךָ יַעֲבוֹר עַל אִיסוּר כִּיבוּי. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר, וְלֹא גֹזֵר שְׁמַא יִיקַח מִן הַשֶּׁמֶן.

ה המכבה את הנר,

**מפני שהוא מתירא מפני גוים,
מפני לסטים, מפני רוח רעה,
ואם בשביל החולה שיישן –
פטור.**

**כחם על הנר, כחם על השמן, כחם על הפתילה –
חייב.**

**ורבי יוסי פוטר בכלן,
חוץ מן הפתילה,
מפני שהוא עושה פחם.**

רבי עובדיה מברטנורה

רעה – כלוהו אית בהו סכנה. ובדין הוא דלתני 'מתר',
אלא משום דבעי למתני סיפא **חייב** – תנא רישא
פטור: כחם על הפתילה – **חייב**. ואף על גב דאינו
צריך לגוף הכבוי, אלא לצורך דבר אחר, שלא תדלק
הפתילה או שלא יפקע הנר – חייב, דמלאכה שאינה
צריכה לגופה – חייב עליה: **פוטר בכלן, חוץ מן
הפתילה**. שאין לך כבוי הצריך לגופו אלא כבוי
של פחמים, וכבוי של הבהוב פתילה, שעושה הכבוי
להאחזי האור מהר כשיצצה להדליקו. ואין הלכה כרבי
יוסי: **שהוא עושה פחם**. שהוא מתפונ לעשותה
עכשו בכבוי זה פחם, שתהא מהבהבת להאיר יפה:

מפני גוים. כגון פרסיים, שאין מנחין להדליק אור
ביום אידם אלא בבית עבודת כוכבים שלהם: **מפני
לסטים**. שלא יראו שיש שם אדם ויבואו עליו: **מפני
רוח רעה** השורה עליו, וכשאינו רואה – נח לו. ורמב"ם
פרש **רוח רעה**, מין ממין החלי הבא לבעלי המרה
השחורה, שלא ינחחו אלא כשישבו בחשך ובהסתרה
מפני אדם: **ואם בשביל החולה שיישן – פטור**.
האי חולה – חולה שיש בו סכנה הוא. דאלו מכבה
בשביל חולה שאין בו סכנה – חייב למאי דקבר האי
תנא דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. וכן
מפני עובדי כוכבים, מפני לסטים, מפני רוח

אחרי שעסקנו בהדלקת הנר, משנה זו דנה בכיבוי הנר בשבת, מתי חייב ומתי פטור.

המכבה את הנר – את השלהבת, מפני שהוא מתירא מפני גוים שאינם מאפשרים ליהודים
לקיים את המצוות, **מפני לסטים** – שודדים, ומפחד שיבואו להזיק לו ומכבה את הנר
שיחשבו שאין איש בבית, **מפני רוח רעה**, מחלת נפש שאחת הדרכים להתמודד עמה
היא לשבת בבדירות בחדר חשוך, **ואם** כיבה את הנר **בשביל החולה** שיש בו סכנה כדי
שיישן ואי אפשר להעביר את החולה או להסתיר את האור – **פטור**, מפני שפיקוח נפש
דוחה את השבת.

כָּחַס עַל הַנֶּר, לא רוצה שיישבר הכלי שבו השמן מחום האש, **כָּחַס עַל הַשֶּׁמֶן**, מפחד שייגמר לו השמן, **כָּחַס עַל הַפְּתִילָה**, מפחד שהפתילה תישרף - **חֵיב**, משום מלאכת כיבוי. ואף שהתכלית של מלאכה כיבוי במשכן היא לעשיית פחם, תנא זה סבר שחייב גם על מלאכה שאינה צריכה לגופה.

וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר בְּכֻלָּן, חוץ מן המכבה מפני שהוא חס על **הַפְּתִילָה**, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פָּחֶם**, עושה את קצת הפתילה פחם על ידי הכיבוי, וזה עיקר מלאכת כיבוי, וסבר רבי יוסי שבשאר המקרים פטור מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור.

ו על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן:

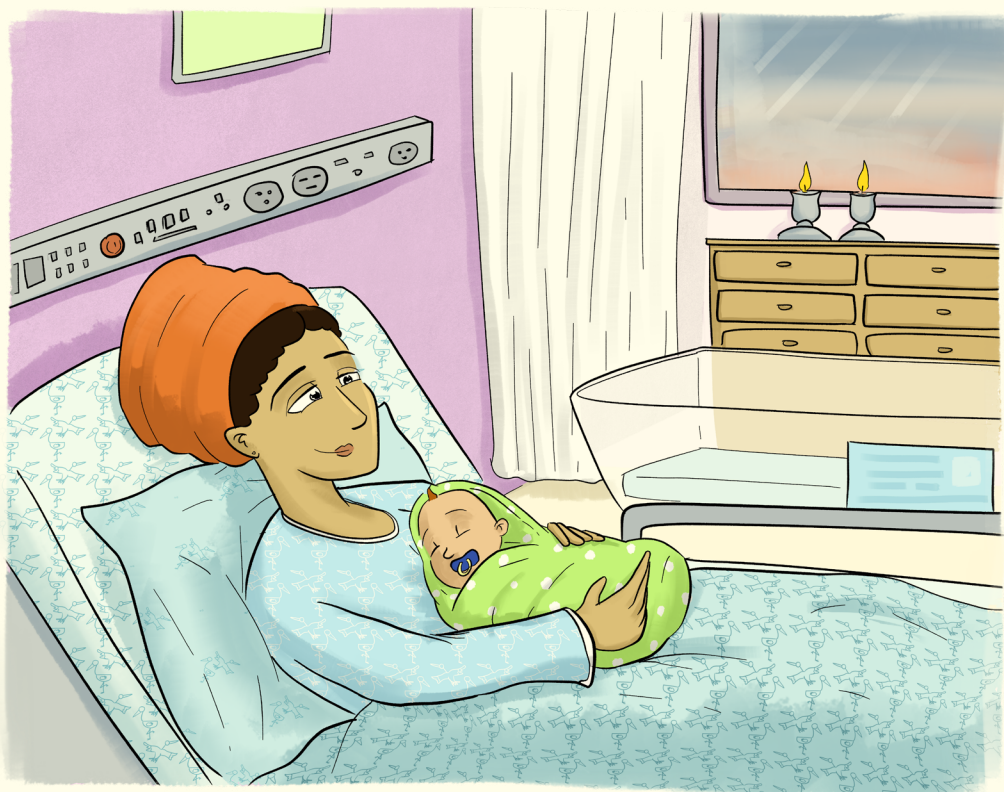
על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר.

רבי עובדיה מברטנורה

בשעת לידתן. בשעת סכנה מוזמן פרענותא: מצויה בבית, תלויין בה: **ובחלה ובחלה ובהדלקת הנר.** לפי שצרכי הבית הן, והיא

במשנה זו מבוארת החשיבות של הדלקת נרות השבת.

על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, שהוא זמן מסוכן המועד לפורענות: **על שאינן זהירות בנדה, בהלכות נידה, ובחלה, הפרשת חלה, ובהדלקת הנר,** שאינן מדליקות כלל או מאחרות להדליק. מצוות אלו מוטלות על הנשים שעוסקות בדרך כלל בצורכי הבית. יש שדייקו מכאן שהאישה מחויבת להדליק את הנר בלבד, אך על בעלה להכין לה את הנרות (רבי עקיבא איגר).

ז שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לומר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ,

עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשִׁכָּה:

עֲשֵׂתֶם? עֲרַבְתֶּם?

הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר!

סֶפֶק חֲשִׁכָּה, סֶפֶק אֵינָהּ חֲשִׁכָּה -

אֵין מַעֲשֵׂרִין אֶת הַיֵּדֵאִי,

וְאֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים,

וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת,

אֲבָל מַעֲשֵׂרִין אֶת הַדְּמָאִי,

וּמַעֲרִבִין וְטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין.

רבי עובדיה מברסגור

לִילָה לְכָל דְּבַר: אֵין מַעֲשֵׂרִין אֶת הַיֵּדֵאִי. דְּתַקּוּן מַעֲלִיא הוּא. וְאִף עַל גַּב דְּאֵינוּ אָסוּר אֱלָא מִשּׁוּם שְׁבוּת, קִסְבֵּר הָאִי תֵּנָא דְּגֵירוּ עַל הַשְּׁבוּת אִף בֵּין הַשְּׁמִטוֹת: וְאֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים לְהַעֲלוֹת מִיַּד טְמֵאָתָא, דְּהוּי כְּמַתְקֵן כָּלִי, וְאִית בֵּיה נְמִי שְׁבוּת: וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת. כָּל שָׂבִין, דְּסַפְקָא דְּאוֹרֵיתָא הוּא, וְזוּ וְאֵין צָרִיךְ לומר וְזו קִתְּנִי. וְרַבּוּתִי פִּרְשׁוּ: וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת אֵין אוֹמְרִים לְנִכְבִּי לְהַדְלִיק: אֲבָל מַעֲשֵׂרִים אֶת הַדְּמָאִי. וְלֹא דְמִי לְמַתְקֵן, דְּרַב עֲמִי הָאֵרֶץ מַעֲשֵׂרִין הֵן: וּמַעֲרִבִין עֲרֻבֵי חֲצֵרוֹת, דְּחִמְרָא בְּעֵלְמָא הִיא, אֲבָל לֹא עֲרֻבֵי תַּחֲוּמִין, דִּיש לֵהֶם סִמְךְ מִקְרָא: וְטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין בְּדָבָר שְׂאֵינוּ מוֹסִיף הֶבֶל, דְּאֵלוּ בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל - אֲפִלוּ מִבְּעוֹד יוֹם אָסוּר. וְטַעֲמָא דְּטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין בֵּין הַשְּׁמִטוֹת בְּדָבָר שְׂאֵינוּ מוֹסִיף

צָרִיךְ אָדָם לומר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְצָרִיךְ לְמַמְרִינְהוּ בְּנִחוּתָא, כִּי הִיכִי דְּלִקְבֹּלוּ מִנֵּה: עִם חֲשִׁכָּה. כְּשֶׁהוּא סְמוּךְ לַחֲשִׁכָּה וְיֵשׁ עֲדִין שְׁהוּת בְּיוֹם לַעֲשֵׂר וּלְעֶרֶב, אֲבָל קֳדָם לַחֲשִׁכָּה רַבְּרָה - לֹא, דְּלִמָּא פִּשְׁעִי וְאִמְרִי: "עֲדִין יֵשׁ שְׁהוּת בְּיוֹם": עֲשֵׂתֶם לְסַעֲוִדַת שַׁבָּת, שְׂאִף אֲכִילַת עֲרָא שֶׁל שַׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר: עֲרַבְתֶּם עֲרֻבֵי תַּחֲוּמִין וְנִחְצוֹת. וְהֵי תַּרְתִּי שִׁיךְ לְמַמְרִינְהוּ בְּלִשׁוֹן שְׂאֵלָה, דְּשִׂמָּא כְּבֵר עֲשׂו, אֲבָל בְּנֵר לֹא שִׁיךְ לְמִימֵר "הַדְּלַקְתֶּם אֶת הַנֵּר?", דְּדָבָר הַנֵּרָא לְעִין הוּא: אִי אֲדִלִיק, אִי לֹא אֲדִלִיק: סֶפֶק חֲשִׁכָּה. מִתַּחֲלַל שְׁקִיעַת הַחֲמָה, כֹּל זְמַן שְׁנֵרָא פּוֹכֵב אַחַד בְּלִבָּד - וְדֵאִי יוֹם, וְכֹל זְמַן שְׁנֵרָאִים שְׁנֵי פּוֹכְבִים בִּינּוּגִים - הוּא סֶפֶק חֲשִׁכָּה, וְקִרְוִי "בֵּין הַשְּׁמִטוֹת", וְנִתְּנִים עֲלֵיו חֲמֵרֵי יוֹם וְחֲמֵרֵי לִילָה, וּמִשְׁנֵרָאוּ שְׁלֹשָׁה פּוֹכְבִים בִּינּוּגִים - הוּא וְדֵאִי

הַבֵּל, שֶׁלֹא אָסְרוּ לְהִטְמִין אֶת הַחֲמִין בְּשִׁבְתָּ עֲצָמוֹ
בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הַבֵּל, אֲלֵא גֵרָה שֶׁמֵּא יִמְצָא קִדְרָתוֹ
שֶׁנִּצְטָנָה וַיִּרְתִּיחֶנָּה בְּאוֹר, וְנִמְצָא מִבִּשְׁל בְּשִׁבְתָּ.
וּבֵין הַשְּׂמֻשּׁוֹת לִכְּאֵל לְמַעַר בְּהִכִּי, דִּסְתָם קִדְרוֹת בֵּין

משנה זו מסכמת את ההכנות לשבת, מה אדם צריך לומר בביתו, כדי לזרז את בני ביתו, סמוך לכניסת השבת.

שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לומר בתוך ביתו, עֶרֶב שַׁבַּת עִם חֲשֻכָה, סמוך לכניסת השבת, ויש לאומרים בנחת כדי שישמעו לדבריו: **עֲשֹׂתָם** את הפירות? כדי שיוכלו לאכול את הפירות בשבת **עֲרִבְתָּם** עירובי תחומין וחצרות? כדי שיוכלו לטלטל לחצר וכן ללכת מרחק רב, **הִדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר!** הגיע זמן ההדלקה, שאין להדליק מוקדם מדי, שאז לא ניכר שהדליקו לכבוד השבת, ולא מאוחר מדי, כדי שלא יחללו את השבת.

כשהגיע זמן בין השמשות של כניסת השבת, שהוא **סֶפֶק חֲשֻכָה, סֶפֶק אֵינָה חֲשֻכָה**, וזמן זה הוא משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים, אין עושים מלאכות האסורות מן התורה ואף לא מלאכות של תיקון האסורות מדרבנן, ולכן: **אֵין מְעַשְׂרִין אֶת הַדָּאִי – טַבֵּל וְדָאִי**, פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, ואסור להפריש בשבת שזה כתיקון כלי, **וְאֵין מְטַבְּלִין אֶת הַכֵּלִים** הטמאים במים כדי לטהרם, שאף זה כתיקון כלי, **וְאֵין מְדַלִּיקִין אֶת הַנֵּרוֹת**, ואפילו לומר לגוי להדליק אסור.

אֲבָל היתירו בבין השמשות דברים שהם חומרה: **מְעַשְׂרִין אֶת הַדָּמָאִי**, פירות שספק אם הופרשו מהם תרומות ומעשרות, שיש להפריש מהם תרומת מעשר מדרבנן, **וּמְעַרְבִין**, עירובי חצרות, אבל עירובי תחומין אסור, מפני שאיסור תחומין רמוז בתורה, **וְטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין –** לשים סיר ובו תבשיל חם בכיסוי, ופרטי דיני הטמנה מבוארים בפרק ד. האיסור להטמין בשבת הוא מפני החשש שמא התבשיל לא יהיה חם והוא יבשל אותו על האש, אך בבין השמשות לא חששו משום שכל הסירים חמים לכבוד שבת.

תִּנָּא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: חַיֵּב אָדָם לְמִשְׁמַשׁ בְּגִדָיו עָרֵב שַׁבָּת עִם
חֲשִׁכָה, שָׁמָּה יִשְׁכַּח וַיֵּצֵא אָמַר רַב יוֹסֵף: הִלְכְּתָא רַבְתָּא לְשַׁבְּתָא

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם
בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: וְכָל בֶּנִּיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בֶּנִּיךָ אֶל תִּקְרִי בֶּנִּיךָ
אֶלֹּא בּוֹנֵיךָ יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילְךָ, שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ לְמַעַן אַחֵי וְרַעֲי
אֲדַבְּרָה-נָא שְׁלוֹם בְּךָ לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבָקְשָׁה טוֹב לְךָ וּרְאֵה
בָּנִים לְבִנְךָ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ, וְאֵין לָמוּ
מִכְשׁוֹל ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם:

לומדים משנה לזכר חיילי צה"ל

הצטרפו אלינו
להקדשת מסכת שבת
לע"נ הקדושים שנפלו
במלחמת חרבות ברזל
וכך אלפי ילדים
ילמדו לעילוי נשמת החיילים

צרו איתנו קשר ב- 054-4401975

פרטים נוספים על משנאות
ב- mishnaot.co.il

לתרומה מיוחדת
להוצאת מסכת שבת כולה
או לתרומות אחרות

לחצו כאן